Број 245. У Новом Саду, у среду 7. (20.) новембра 1912 Година XLVII.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 3 круне; на четврт године 9 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 К 50 п. за четврт године 10 К 50 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА" ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића — Администрација »Заставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у Лауша Кошута (главној) улици број 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрација »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Чек-конто 12008.

Промене на политичкој позорници.

Аустроугарска политичка позорница показује најразноврсније промене, из којих се види, да се спремало за важне догађаје, али и за попуштање. Какав ће крај бити овом политичком глумљењу, тешко је прорећи. Пре него што је угарска делегација почела расправу о спољној политици, појавио се гроф Стеван Тиса у Араду, разуме се, уз пратњу жандара, полиције и војске и кишу од каменица и мућкова. А да би слава Тисина била већа, један је полицај тешко ранио једног 14-годишњег шегрта. Без проливене крви не би се знало, колико вреди гроф Тиса за Угарску. Доведени су пак и многи Румуни, да уз напојницу и дијурну вичу: Сетреаска! Нека види и Румунија, какав је чврст савез наш.

Тиса је говорио и заузимао се за све оно, зашто се заузима и гроф Берхтолд. Нарочито се расплакао због Арнаута назвавши их поноситим народом, који тражи своју независност. И разуме се, Тиса се заузео за ту независност својски. То чини онај исти Тиса, који неће да чује за независност Угарске и њену уставност гази помоћу војске и полиције. „Пешти Хирлап" указајући на ту појаву цитира изјаву српског министра финансије, дра Лазе Пачува, који је рекао, да Србија има уставност и чува је; у њој народ одлучује о својој судбини, а у Угарској говори у име народа сабор, кога је скрпило бечко насиље.

Берхтолд је потпуно задовољан са делегацијом, јер су сви мунговски делегати одобрили његову политику, која се заузела за Арбанију и вољна је и крв наших грађана да пролије због тога. Али приметило се код мунгова, да сви траже мирно решење свих сукоба — и трајно уређење одношаја на Балкану. Ова се трајност може свакојако тумачити. Ако мунгови мисле, као што жели бечка штампа, онда би та трајност имала да значи, да се балканске државе одрекну самосталног вођења спољне политике, дакле да буду наши вазали. Тешко је помислити, да ће балканске државе на то пристати, па према томе онда није искључено да дође и до сукоба, иако би се по Берхтолдовом говору могло закључити, да је превладала мирољубива политика. Запомагање мунгова, да се опозиција измири с њима и указивање на пример, како је прошла Турска, могло би се тумачити, да стојимо на прагу рата.

Појавио се и српски патријарх Лукијан Богдановић на тој позорници, да и он одигра једну улогу. Док су три митрополита у Босни и Херцеговини у заједници са свима Србима посланицима осудили политику грофа Берхтолда, која се заузима за дивљачке Арнауте, а на штету просвећене Србије, дотле је патријарх Лукијан Богдановић изјавио, да потпуно одобрава политику грофа Берхтолда, која тражи автономију за дивље Арнауте, који су вековима клали Србе у Старој Србији и истребљавали их из њихове постојбине. Српски патријарх, чији су претходници побегли испред зверства арнаутског, тражи да им се омогући, да и даље врше своја зверства. Али ипак је препоручио Берхтолду, да тражи мирно решење спора. Шат га и послуша!

Да би се испољила слога свих народа што боље, проговорио је и гроф Тодор Пејачевић у име Хрвата. Он је тражио, да се заузимамо за трговачке интересе, али разуме се, да је и он плакао због Арнаута. Разуме се, да јавно мњење у Угарској, Хрватској и Славонији друкчије изгледа, али оно не може у делегацијама да прозбори, јер га тамо не пуштају. Међутим се редитељи овога приказа варају, ако мисле, да се у иноземству не зна, на који се начин овде бирају посланици. Прошла су времена, када се то могло сакрити.

И у Загребу се спрема једна глумачка представа. Цувај је позвао из целе Хрватске и Славоније натароше и кнезове, да приреде неку демонстрацију. Каква ће бити та демонстрација, још се не зна, али по једном чланку у званичним „Народним Новинама" судећи — биће уперена против тријализма. Од једног одличног (?) Србина прима званични лист чланак, у којем се грми против тријализма и Хрвата, који не признају Србе. Ту се истиче, како Срби у Босни и Херцеговини, даље Срби самостални и радикали неће да чују за тријализам него се одушевљавају за нагодбу. Срби *привредниковци* желе умерену политику и нагодбени правац. Спомиње се ту и то, да је Цувај узео Србе у одбрану од старчевићанских нападаја. Цувија треба Срби да помажу — вели тај одлични (?) Србин, јер је Цувај напао пред дописником „Наје Фраје Пресе" старчевићанце који не признају Србе и хоће да им спрече учествовање у јавном животу и економски и културни напредак... То значи, да ће се повести политика, која би погодовала Србима, али под условом, да се искрваве са Хрватима. О томе други пут, али свакако је овај чланак неко знамениње — и потврда, да предстоји некакав обрт у унутарњој политици, као што је то пре 8 дана у „Застави" један Србин ван странака предсказао...

Угарска делегација и спољна политика.

Будимпешта, 6. новембра.

У седници угарске делегације говорили су мунгови, јер у њој нема осим мунгова никога другог. Известилац Нађ нагласио је наду, да ће са Румунијом остати Угарска у добрим одношајама и да ће се ужасима рата што пре учинити крај. Уговором о миру треба да се на Балкану створи трајно уређење. Предлаже, да се усвоји прорачун за 1913. годину, као знак одобравања политике грофа Берхтолда.

Барон Лудвиг Ланг изјављује, да Аустроугарска следи своје старе традиције, кад се заузима за автономију Албаније. Само Србија неће да увиди наклоност Аустроугарске, али нада се, да ће се неспоразум убрзо уклонити. Био би грех, кад се не би створио мир, али само таки мир, који ће донети коначно решење. У ту сврху морају у Аустроугарској сви да пруже руку један другом. Нада се, да ће у овим тренуцима светско историјских догађаја сваки знати, шта му је дужност (зар да због дивљих Арнаута све жртвујемо?), јер је од великог значаја, да сви у монархији буду. сложни. Аустроугарска

ПОДЛИСТАК.

Шта причају рањеници о бојевима код Прилепа?

Рањеници не могу да се довољно нахвале гостољубљем Срба из крајева, којима су пролазили ових славних дана. Нарочито рањеници из околине Прилепа пуни су захвалности лепом српском народу у бив. турској царевини, који их је у тријумфу дочекао у своју средину, богато обдарио и почастио.

Занимљиво је саопштити, како су наши војници дочекани у Прилепу.

Миладин Ђурић, који је рањен у борби иза Прилепа, учествовао је у борби пред Прилепом, па је, према томе, био један од оних, што су свечано ушли у Прилеп.

Он о томе уласку вели ово:

— Никада у своме животу нисам осећао већу радост него када сам са својом браћом ушао у славну престоницу Краљевића Марка... Прилеп је на врло лепом месту, али је оронуо и прљав. Улице у овој вароши нису простране као у нас, већ су тесне и непокалдрмисане. Но то ипак није ништа сметало да ми прости војници будемо срећни и задовољни. Улазећи у ову варош, ја сам рекао другу до себе: „Е. вала, јако не жалим да умрем". — „И ја, вала" — додаде тај мој другар.

— Зар си толико био задовољан? — запитах Миладина.

— Толико, господине... А и како нећеш бити задовољан, кад чујеш како свира војна музика и кад видиш како раја плаче од радости што су је ослободили поганштине!?

... Уђосмо у варош. Турске куће пусте и затворене, око њих нигде живе душе. Све се то позатварало од стида и жалости. На капијама турских кућа окачене беле заставе, у знак предаје.. Свуда мртвило... Српске куће пропевале. На њима се лепршају заставе, а капије отворене и окићене цвећем. На капијама и редом свима улицама нашли се наши Срби и Српкиње, обучени у чисто и лепо народно рухо... У рукама држе цвеће и бацају на наше војнике, вичући: „Живели ослободиоци! Живела војска! Добро нам дошли, браћо!"... Жене прилазе војницима и трпају им у џепове новац и јестива, љубе кундаке њихових пушака. Једна девојка ка златна јабука опасала ми се око ногу и хоће да их љуби. Ја је брзо подигох и рекох: „Иди, сестро, гледај се посла... Ми смо још раније требали да дођемо овде"... Ја, право да ти кажем, господине, чисто ме беше срамота што још раније не одосмо да ослободимо онај народ...

Их, да само знаш, господине, што нам је тамо леп народ!... Девојке као наливене, једре, здраве, ама знаш да пуцају од здравља. А момци ??... Ех, то треба видети!... Били су ка лабудови, па пуначки, мислиш да ће им тога часа потећи крв из образа!..

...Никада нисам видео такву лепоту. Ама пара ће вредети овој држави онако здрав народ!... А вредни су као кртица. Чела ти нема код њих... И грожђа, и сира, и млека и вина, и ракије, и масти, и сланине, и меса, и плетива... свега!.. Куће су им чисте као кошнице, у њима има свега, и ако су проклети Турци и Арнаути отимали немилице. Није вајде, има и сиротиње, и то тешке сиротиње, која живи од надница. Но хвала Богу такве је сиротиње врло мало: свега неколико старијих жена, удовица. Једна таква сиротица причала је неким нашим војницима, како је пуних осам година морала да пере веш једноме Турчину без паре и динара. — „Па, вели, сад ме ви, браћо, ослободисте мука."

... Ми смо у Прилепу имали један мали одмор, за које су време наши дични Срби долазили међу војнике и поздрављали се. Они су у својој великој срећи прилазили нашим топовима, грлили их и љубили. То су исто чинили са нашим пушкама и митраљезима, китећи их при томе најлепшим цвећем.

Народ у Прилепу врло је гостољубив. Војници добијали разне понуде, ствари и јестива. Ту су требали џакови да се сви они поклони понесу!...

* * *

Сахрањивање наших погинулих војника у Прилепу извршено је врло свечано. У пољани поред самога Прилепа уздигло се до стотину хумки, које су примиле у себе витешка тела ослободилаца престонице народног јунака Краљевића Марка. Свежи гробови наших див-јунака достојно су

неће да прошири своје земљиште, него културне и привредне везе са балканским државама да утврди. То је добра угарска и добра аустријска политика.

Навији вели, да није могуће придржавати се status quo а на Балкану. Он осећа потпуне симпатије за балканске народе, али жели да се очувају и интереси и углед Аустроугарске. Автономија Албаније мора се очувати па се Навији нада, да ће и Србија увидети, да је главни услов њеногa напретка пријатељство према Аустроугарској. Протестује против мешања аустријских делегата у ствари угарске унутрашње политике.

Патријарх Лукијан Богдановић мисли, да се према досадашњем писању новина могу очекивати нови сукоби. Да би умирио своју савест, изјављује да потпуно одобрава политику грофа Берхтолда и има пуно поверења у његову политику. Моли га, да имајући пред очима животна питања и добро схваћене интересе и углед монархије, тражи средства и начина, да тешке спољашње заплете мирно реши Мада Срби грчко-источне вере који живе у земљама угарске круне, осећају братски са својом браћом исте вере и племена на Балкану, ипак ће се држати чврсто своје наслеђене привржености према особи краљевој и љубљеној домовини. (Дуготрајан пљесак и узвици: Живео!).

Гроф Тодор Пејачевић изјављује гледе Хрватске и Славоније то исто, а одбија уплетање аустријских делегата у унутрашње послове угарске политике. Тражи, да се успоставе добри односаји са Србијом али у исто време захтева, да се заштите интереси Аустроугарске, те да се изгради железница од Увца до Митровице и да се добију јемства, да се нашој трговини неће сметати самовољним тарифама за подвоз робе на балканским железницама.

Ђорђе Лукач тврди, да је Бертхолд напустио status quo у згодно време, јер не смемо да изазовемо неповерење балканских народа против себе. Не може се ни замислити, да балкански народи неће умети да уваже нашу наклоност. Политика грофа Бертхолда је мирна и достојанствена. Позива мађарску опозицију, да престане са братским раздором (и да помаже, да се бечка политика извуче из блата, како би је после опет какав Тиса могао бацати из сабора помоћу полиције!) Указује на пример Турске, која је пропала због страначког раздора(?)

Едмунд Миклош радује се, што је Берхтолд изишао на сусрет Италији и нада се, да ће то наићи на одзив у Италији. Са Румунијом треба да одржимо пријатељство, а Румуни у Угарској треба да увиде, да је споразум с Мађарима за њих користан.

Министар спољних послова гроф Берхтолд истиче потпуну слогу у делегацији (разуме се, кад је опозиција избачена помоћу полиције!). Аустроугарска одржава слогу са својим савезницима и не тражи проширење земљишта, него задовољење интереса њених. Балкански народи ће морати да воде о томе рачуна и створиће здраве трајне односаје према Аустроугарској. У преговорима са дром Стојаном Даневим уверио се, да Бугарска води здраву политику, па ма да је извојевала сјајне победе, она ипак је умерена. Аустроугарска жели и са Србијом да живи у пријатељским односајима. Берхтолд очекује, да ће Србија ускоро омогућити, да се Аустроугарска стави у споразум са својим конзулима у Призрену и Митровици. Гледе стварања автономне Албаније Аустроугарска се сложила са Италијом.

Рат на Балкану.

Српски успеси код Битоља.

Јавили смо већ о сјајној победи српске војске код Битоља, где је заробљено 50 хиљада војника са 7 паша. Међу заробљеницима су и Зеки паша и Фети паша. Сиромах Фети паша! У Скопљу је говорио, да ће доћи у Београд као победилац, а ево дошао је као заробљеник. Главно је, да ће доћи у Београд.

Сада су стигле појединости о првом дану борбе код Битоља. Тога првога дана имала је моравска дивизија другог позива да заузме позиције западно од Битоља и пресече одступницу турским трупама. Тај задатак извршила је дивизија под командом пуковника Недића са великом тачношћу и ретком одважношћу. Дивизија је имала према себи 20 хиљада турских војника са 17 топова, који су упорно бранили положаје. И ако су наше трупе имале да се боре са великим теренским тешкоћама, јер су до колена газиле по води и блату, а биле изложене јакој ватри непријатељској, оне су на јуриш ноћним нападом заузеле све позиције између Облакова и Кочишта, које досежу до 1200 метара висине. Десно крило те дивизије, које је требало да заузме линију Долинце, Гијавур и пресече дефинитивно Турцима одступницу ка Охриду извршило је са не мањим пожртвовањем свој тежак задатак. Турци, осећајући, да ће бити одсечени и да ће се морати или предати или изгинути, бранили су очајно тај једини пут за бегство. У тој борби Срби су изгубили које мртвих које рањених око 250, а Турци неколико пута више. Међу погинулима налази се и један турски пуковник са много виших официра. Један мајор и неколико официра заробљени су. Наше су трупе пред вече заузеле најпосле Долинце и Гијавур и тако је јуче ујутру почела борба у врло неповољним приликама по Турке. Они су опкољени са свију страна и онемогућено им је одступање. Али тим самим они су нагоњени на очајан отпор или предају. Према јучерашњој борби судећи Турци су решени на отпор.

Српско-турски рат довршен.

Дописник „Пештанског Лојда“ јавља: Данашњим заузећем Битоља и заробљењем 50 хиљада Турака завршен је рат, што га је српска војска водила на мађедонском земљишту против Турске; завршен је *катастрофално по Турску.* Српско-турски рат је према томе тачно трајао један месец и у току тог времена *турске су трупе потучене у свима бојевима и биткама.* **Према томе у преговоре ради мира ступа Србија као апсолутан победилац.**

Када овако пише чак и лист, као што је „Пештански Лојд“, онда је српска војска заиста сјајно извршила свој задатак.

Српско Приморје.

Са Рјеке јављају: Генерал Мартиновић јавио је у главни стан црногорске војске, да је до три хиљаде Турака покушало прошле суботе да отме натраг од Црногораца Синђин. Дошло је до жестоке борбе, која је трајала више часова. Црногорци су сузбили Турке, задавши им осетне губитке. Турци су потпуно разбијени. Црногораца је које рањено које погинуло око стотине.

Два грчка пароброда са храном за српску војску стигла су прекјуче у Бар, а затим се вратили у Грчку, одакле се јуче кренули према Синђину, где се очекују и одреди српске војске.

Аустроугарски посланик у Риму, гроф *Лицов* изјавио је, да Србији не треба чинити сметње да заузме луке на Адрији, али треба тражити, да се Србија међународним уговором обеже, да ће те луке остати само трговачке.

Бојеви код Чаталце.

Све се више испоставља, да су лажни турски извештаји о победама турске војске код Чаталце. Утврђено је, да се битка води код Кадемкеја, а то место лежи иза утврђена појаса код Чаталце. Дакле Бугари су свакако морали пробити турску одбранбену линију. Ни сами новији цариградски иввештаји не јављају већ о повлачењу бугарске војске, него казују, да битка још траје. Највероватнији још биће извештај једног турског листа, који казује, да су Бугари заиста пробили средину одбранбеног појаса код Чаталце, али су задржани на источном крилу код Деркоса. На западном крилу битка је још у току и Бугари настојавају, да ту заобиђу турско лево крило. Услед застоја на источном крилу бугарска војска не наваљује јако ни на средину ни на западно крило. Бугарској војсци на источном крилу послана су појачања.

Из свега се види, да велика битка код Чаталце није још довршена. Но нема ни најмање разлога стрепити, да бугарска војска неће и овог пута однети победу.

Опсада Једрена.

Једрене данас држи поседнуте у главном српска војска под заповедништвом генерала Степановића. Генерал Степановић штеди јуначну српску војску и не дозвољава јој да јуриша. Положај турске војске у утврђењима је врло тежак и она је, како јавља софијски извештај, поново покушала један испад, али су српски витезови сузбили Турке. Турци се врло окрвављене главе морали да врате у утврђења.

Грчко-турски рат.

Грчка торпедњача, која је онако смело пре десетак дана упловила у солунску луку и потопила турску крстарицу, упловила је у пирејску луку. Заповедника грчкој торпедњачи Воциса становништво је одушевљено поздравило

Командант Захос јавио је у Атину: Чим сам се са својим кором искрцао у Касандри, сменуо сам турске власти. У 12 места пободена је грчка застава. У Касандри је у народу велико одушевљење: у цркви је одслужено свечано благодарење. Грчке су трупе поселе вароши Филипирос и Лавдос као и околину.

У битци код Сарантапорона Грци су задобили од Турака 27 топова, многе мартинке и заставе, сандуке са куглама и један теретни воз са 250 кола. Све је то сада преко Ларисе допремљено у Атину.

ожаљени од прилепских Срба. Они су окићени цвећем и преливени сузама захвалности.

У Прилепу су сахрањена и два наша официра, на чијим су гробовима, као и на гробовима простих војника, усађени крстови са именом и презименом.

Војници су укопани у оделу, док су за официре начињена два проста сандука.

* * *

Рањеници са Бакарнога Гумна стигли су у Прилеп на Митров-дан, када су посетили службу Божју у цркви.

Црква је била пуна народа, који је гушећи се у сузама радости, палио свеће за живот и здравље победоносне војске и за покој душе палих хероја.

О бојевима на Бакарном Гумну код Прилепа причају рањеници:

Из Прилепа смо се кренули 24. октобра. На пред су ишли топови. Одмарали смо се на равници, што се зове Бакарно Гумно. Док су се војници одмарали и препирали, хоће ли Турци наставити битке, а једна турска граната паде у српску комору, али не погоди. Онда су српски топови заузели положај и почели да пале. Настаде прави урнебес. Сипају куршуми као плева... Пушкарање је трајало три сата, а затим је наређен јуриш. Кад су Арнаути чули српски „Ура!“ стадоше бежати као луди. Скидају одело, бацају пушке, капе... Многи су Турци и Арнаути изгинули. Српски топови покосише их. Сипају шрапнеле као плеву. У тој борби рањени су многи српски официри, али није ни чудо, кад они свуда јуре напред!

Други рањеник прича:

Као смо јурнули на Турке, оставили су своје пуне топове, рањавили своје коње и бежали пешке. Кад сам ја са једним својим другом стигао до топа, нашли смо га напуњеног, јер Турци нису имали времена ни да га испале. Тада смо окренули топ на Турке и таман да испалимо, а међу нас паде један турски шрапнел и рани ме...

Трећи опет прича:

Кад су нас рањенике пренели у прилепску гимназију, дочекао нас је силан свет, ма да је падао велики снег. Жене су доносиле чај, да нас загреју. Деца од 15—16 година узимала су од нас пушке и муниције, па ишла по вароши да гађају Турке. Целе ноћи и сутрадан трајала је пуцњава по вароши. Турски зликовци су ухватили једног српског војника, који је ушао у кућу, да тражи јела и ископали му оба ока. На његову вику дође помоћ — и побише Турке.

Печења и вина било је у изобиљу. На Овчем Пољу побрасмо лепе винограде. Земља је врло плодна.

Колера у турској војсци.

Тешко је и описати страховитости, што их чини колера у турској војсци испред Цариграда. По сигурној процени до сада је умрло и оболело од колере до 12 хиљада турских војника, а сваким даном стотине и хиљаде војника обара колера без престанка. Колера се шири све јаче, а Турци су немоћни да је ограниче. Нити имају лечника, ни лекова. Војници се са избуљеним очима грче по путевима и преклињу да им даду бар мало лимуна, па ни тога нема увек. Станице и насипа источне железничке пруге прекривене су лешинама. Са војничких возова, који врше саобраћај од Кичик-Чекмеџа до Цариграда, оболели војници се просто бацају из вагона, остављајући их њиховој судбини. У опасности је и водовод, који од Деркоса снабдева водом Цариград. Тај водовод истина чува јача војничка стража, али и од стражара 12 до 15 дневно падају од заразе Страни посланици тражили су од великог везира, да журно учини потребне кораке, да се стане на пут ширењу колере, а у првом реду, да обустави сваку железничку везу са Цариградом. Велики је везир то обећао, али се нико не нада, да ће то бити и учињено. У Цариграду очекују, да ће се Европа умешати да бар колико толико загати заразу.

Преговори ради мира.

Из Софије јављају, да су онамо већ стигли услови Црне Горе, Србије и Грчке, под којима би пристале на мир са Турском. Бугарска влада сада саставља те услове, па ће онда саопћити турској влади и главном турском војном заповеднику Назим паши. Но бугарска војска и поред тога наваљује према Цариграду и није искључено, да ће одреди бугарске војске онамо стићи пре него услови за мир балканских савезница.

У цариградским дипломатским круговима се говори, да турска влада засада непосредно преговоре води само са Бугарском и Грчком, а у те преговоре да је посвећен и руски посланик у Цариграду Гирс. У тим круговима говоре и то, да Бугарска пре свега тражи предају Једрена. Даље кажу, Бугарске је ставила захтев, да јој припадну сви турски крајеви више линије: Мидија Лиле Бургас—Родосто. Та линија да буде јужна граница будуће Бугарске. Тако би Бугарској припали и Дарданели. Но како би се за то морао тражити пристанак великих сила, потписница париског и берлинског уговора, то се говори, да је Русија, која је наводно противна, да Дарданели дођу у бугарске руке, предложила Бугарској, да њена јужна граница полази од залива Еноса, па да иде према северу дуж реке Марице према Једренима, а затим да скрене на исток, те да код Мегије изиђе на Црно Море. Ти исти кругови тврде, да Турска неће да даде Једрене Бугарској и истиче, да су јој Једрени потребни ради одбране Цариграда. Турска зна, да тај свој захтев не може остварити оружјем, али се узда, да ће то постићи дипломатским путем. Она наиме уједно изјављује и то, да ће напустити и Цариград, ако не добије Једрене и ограничиће се на своје покрајине у Малој Азији, а престоницу ће преместити у Брусу, где се већ чине велике преоправке старога султанског двора. Турска влада рачуна на то, да ће напуштањем Цариграда ставити европске државе пред тешко питање, коме да припадне Цариград. Рачуна да ће се европске државе на том питању покикати те да би избегле то гледаће да Турску приволе да задржи Цариград, а тада јој морају дати и Једрене. — Да ли је све то заиста тако, тешко је рећи. Биће да су то проста нагађања, али их бележимо ради њихове занимљивости.

Цариградски дипломатски кругови знају и то, да је Турска врло предусретљива према Грчкој. Њој без поговора хоће да даде Крит и знатан део Епира и Тесалије а рачуна, да ће тако изазвати расцеп међу балканским савезницама

Источњачки Савез.

Грчки лист „Патрис“ дознаје, како је турски велики везир, Ћамил паша предложио балканским савезним државама, да образују опћи Источњачки Савез, коме ће приступити и Турска. Уједно им нуди, ако пристану на тај савез, да задрже све покрајине, које су до сада заузеле. Тај лист зна и то, да изасланик Ћамил паша долази у Атину ради преговора.

Румунија о промени на Балкану.

Румунски свеучилишни професор на свеучилишту у Јашу, Ксенопол, написао је у „Адеверулу“ чланак под натписом „Велики покрет“. У чланку истиче велике промене на Балкану и брзу промену међународног политичког положаја, према коме треба да удеси и Румунија своју политику. Професор Ксенопол рачуна, да ће доћи до сукоба између Аустроугарске и Србије, односно балканских савезних држава, које ће све прискочити Србији у помоћ. Наступиће дакле опћи балкански рат против Аустрије, али се рат неће ту задржати. Италија и Немачка притећи ће у помоћ Аустроугарској, а Русија, Француска и Енглеска балканским државама. Настаће дакле европски рат. Шта да ради ту Румунија? Говори се, пише проф. Ксенопол да се Румунија обвезала, да ће помагати Аустрију. Но, пита даље проф. Ксенополес, који су то интереси Румуније у спору између Аустрије и Србије? Истина је, да Румуни треба да воде бригу о Румунима у јужној Мађедонији; истина је, да ће они бити притешњени од Словена и Грка, али је уопће тешко их бранити, јер су расејани на све стране између Словена и Грка. Њих неће спасти ни независна Албанија. Интерес је румунски са северне стране Дунава, у Дакији Трајана, где бисмо требали да пружимо руку лево и десно и да се докопамо земље насељене Румунима. Да заратимо са балканским савезом, под лажном маском за одбрану Румуна, помагали бисмо само Аустрији, а нас се не тиче спор Аустрије и Србије. Румунија не треба да се меша у тај спор Прво и прво је стидно и неморално, да нападнемо народ, који је и последњу кап крви пролио за ослобођење своје браће од турског ропства, а друго тиме бисмо у ствари помагали Турцима против којих смо се некада борили. Но и политички интерес нам пречи, да помажемо Аустрију. Аустрија са националног гледишта не стоји боље од Турске, иако њен политички организам није толико растројен као што је Турска. У рату са јужним Словенима Аустрија се може да ослони само на неколико својих немачких мађарских и румунских пукова и имала би још помоћи од нас. Тај рат би румунски народ довео у душмански положај за навек са словенском расом. А ми на истоку граничимо са Русијом, са југа са словенским савезом, а пре а после граничићемо са Словенима и са запада. Тако ћемо са три стране бити опкољени са душманима. С тога ми треба да променемо своју досадању политику. Треба да се удружимо са словенским народима и да напустимо Тројни Савез. Краљ у тако важном питању не може сам одлучивати, мора саслушати и народ.

Сазонов за Србију.

Београдски листови јављају, да је руски министар Сазонов рекао српском посланику у Петрограду, да Русија помаже Србију гледе захтева, да изиђе на море, али не мисли да се и сувише замера Аустрији.

Опомена Румунији.

„Рускоје Слово“ добацује Румунији, да хоће до жање и где није сејала. Нека приступи балканском савезу, па ће имати више користи.

Турски испад из Једрена.

Из Скопља јављају 4. новембра: Јуче су Турци учинили један јачи испад из Једрена него што је био онај ранији. Испад је покушан на оној страни, где се налазила једна наша дивизија. Наши су сјајно одбили тај нови испад и Турци су се морали повући са знатним губицима.

За рањенике.

У Кисачу, где је број Срба врло мали, скупљено је 250 круна, а приложили су: 50 круна Јован Вучерић, свештеник, 30 круна Богдан Миладинов ратар, по 20 круна: Аца Гргар и Жива Мекењижац ратари, 16 круна српска правосл. црквена општина, по 10 круна: Јован Вуковић гостионичар, Милан Сибински, Душан Андрић, Богдан Вуковић, Младен Ивошев, Илија Ивошев, Наталија Мекењижац, Милош Ивошев и Живан Радојев ратари, Марко Пашћан месар; 7 круна Пера Ердељан ратар, 5 круна Милица Додић учитељица, 2 круне Милан Ердељан ратар,

У гостионици Стеване Ђурића у Вршцу скупљено за црногорске рањенике 56 круна, а приложили су по 5 круна Стеван Ђурић и Сава Поповић, по 2 круне Ђока Војновић, Пера Каменски, Лука Рајковић, Пера Крачун; по 1 круну Стан. Петровић, Сава Фингач, Иса Вукмиров, Свет. Радуловац, Паја Томић, Мита Оморац, Зака Дудић, Спаса Велисављевић, Жива Томић, Илија Томић, Жива Константинов, Паја Лукић, Ника Мајић, Аца Поповић, Никола Пауновић, Свет. Кланон, Душан Мајић, Ђорђе Бејлован, Жива Ђункат, Богољуб Рашић, Стеја Рибаров, Тима Радак, Ђока — Лала Мишин, Васа Нешић, Светозар Јовановић, Аца Веселинов, Ђока — Пеца — Паунов, Јоца Лукић, Илија Зарин, Милош Грујић; круна 20 Јоца Радак; по 60 филира Којан Вујин, Игњат Николић, Мита Радак, Ђока Крецуљев, Душан Рука, Пера Петров, Стева Живков; по 40 фил. Јован Митров, Милан Беснички, Ђоко Туркан, Апо Јованов и Kuhajdik August, Бранко Радак; по 20 фил. Ђорђе Михајловић.

Зашто сам отпуштен?

На први мој чланак, под горњим насловом у овом цењеном листу, одговорио је у „Српству“ патријархов архиђакон др. Макс. Хајдин, бележник архид. конзисторије, на који одговор и приповслано, одговорио сам му у 218. бр. јутарње „Заставе“. Па како је др. Макс. Хајдин одговорио на први мој чланак, очекивао сам да ће и на други чланак одговорити, тим пре, што се разметао, како ће он мени већ показати и тужити ме.

Та ја то и чекам, дре Хајдине, да вам скинем лажну образину смиреног калуђера и да вас у вашој голотињи прикажем српском народу, са прљавом мантијом вашом, но ја узалуд чекам, јер ми те прилике не смете пружити и знате добро, да ко масла под капом имаде, на сунце не смије.

Или би ми ви можда и одговорили, да се нисте затрчали у вашем гадном одговору, те увукли и домаћина патријарашког двора, да је покојни Јован Ђуришић-Биорац. тобоже рекао неке речи, које је уздрмало ваше уверење о моме „личном карактеру“.

Видите, дре Хајдине, мене не би ни живи, а камо ли мртви могли да разувере моје истинске и убедљиве назоре о вашем покваренoм и гадном карактеру, који сте сами пред јавним мњењем потврдили, пошто ми нити одговарате нити ме тужите

Рекли сте ми пред подбележником: да морате искрено да признате, да нисте од почетка марили, да ја дођем за ревизора.

То вам верујем, зато сте и отезали два месеца од мога избора да се у звање уведем.

Како сте се хуљински хтели подвући и као молећи рекли: валда немате шта о неправилности звања писати! Ово је тако тачно, да „ком је чела за клобуком сам се маша руком“.

Кад трећи пут „више нађено“ 86 круна нисам хтео да делим с вама (за она прва два, знате већ шта је било) тражили сте да ми подметнете ногу с актима. Најпре сте тражили од мене акта која ми нисте предали, а то су била: основна писма и легати осечке црквене општине, Дотурили сте у ваш ручни ексибит, да сте ми предали пре три-четир месеца, а ја вас ухватио у лажији, да сте онај дан увели, дометли у празно место, број, а које у истину датира три-четир месеца раније, јер се приметило мастило „фришко“ уведено, дочим је под истим датумом давно било почрнило мастило. Тај фалзификат ваш саопћио сам и подбележнику и ексибитору. Зато сам вам прорекао будућност Никодима Лемајића.

За тим вам дошла нека лопина и пробисвет Теодосије Суботић, названи отац-пустолина, односно украо шаренградски прорачун, као да сам ужасну погрешку и незнање учинио, што сам одобрио у приход од црквене општине уведено од библиотеке 12 круна. Хајде што је отац-пустолина намагарчио вас дре Хајдине, па и Руварца, (јер овоме је и донео прорачун, а вама Руварац дао). али што сте ви патријарха на танак лед навели, да је и он уз вас пристао и пребацио ми за исти прорачун, док му нисам разјаснио, да се сваки приход одобрити мора и ко не би одобрио приход једне црквене општине, па таман да је уврстила 12 круна у приход од „Руварчеве браде“ морао бих одобрити. а друго би било кад би одобрио у издавање на Руварчеву браду 12 круна, то би ми се, признајем, могло замерити.

Рекли сте, да сам архијерејску посланицу послао уредништву „Заставе“, а тиме починио издају уредовне тајне. Архијерејска посланица штампана је и разаслата епархијама у петак, па зар уредништво „Заставе“ није могло и с друге, стране посланицу добити, него сам баш ја морао „Застави“ послати, а то је на денунцијацију др. Хајдин поверовао, па и патријарх. Патријарху добро дошло, да је могао за другог ревизора увести

у звање свог далеког неког рођака, једног бајског кремера без икакве квалификације.

Још један цвет из поштеног пукета дра Хајдина. Још лане је, случајно, скрхао др. Хајдин на каси мој кључ од тресора, са главним вратима од касе и ја никад не бих посумњао у исправност др. Хајдина. Тај скрхан кључ није се оправљао у заборав. Једва један пут, после неколико месеци. Како би др. Хајдин пред публиком, кад му што затреба из тресора, да од мене тражи кључ. Тако је и ове године 5 јула на исти начин опет скрхао кључ од тресора и док сам у звању био до 30. septembra, није кључ оправљен био и код мене се још и сад налази скрхана половина. Како се ово може тумачити код људи исправни, нека јавно мнење пресуди.

Сад опет говори др. Хајдин, да му не да патријарх, ни да одговара нити да ме тужи. Можда је и истина. И патријарх не одговара на отворена писма књиговође Стеве Павловића, ни покојни Георгије није одговарао на јавна писања, па и др. Хајдин неће одговарати, нити тужити.

А јавно мњење што се мора гнушати над дром Максимилијаном Хајдином? Ех, шта јавно мњење, наше је — тамо њима — калуђерско царство.

Али неће то царство дуга века бити. Да ми је дотле да будем сиромах!

У Карловцима, 20 октобра (2. новембра) 1912.

Ђорђе Бакаловић,
бивши рачунски ревизор.

Вести из места и са стране.

Потврда избора будимског владике.

„Пестер Лојд“ доноси, да је краљ приликом делегационог обеда питао патријарха Лукијана Богдановића о приликама о српској цркви и о избору будимеког владике, па је тада рекао, да је списе о избору будимеког владике и патријарховог коадјутора имао у понедељак у рукама. То значи, да је изборе потврдио — и да ће Зубковић и Зеремски ускоро бити завладичени. Сад ће скоро бити година дана од избора њиховог. А Видицки? Постао је комесарчић!

Краљев дочек у Београду.

За дочек краља Петра, у Београду се чине велике припреме. Све улице окићене су заставама и венцима, а од Лондона до Теразија, са обе стране улице намештено је безброј сијалица електричних. Прекјуче су почеле да се израђују тријумфалне капије, које ће бити саграђене од железничке станице до двора. Свака капија носиће по једно име освојених вароши: Приштина, Куманово, Скопље и др. Како сазнајемо, долазак краља Петра очекује се 8. новембра.

Српско академско потпорно друштво у Загребу.

Српско академско потпорно друштво у својој главној скупштини од 1. новембра 1912. изабрало је овај одбор: председник Бранко Магарашевић, канд. фил.; потпредседник Авдо Хасанбеговић, канд. права; тајник Славко Калуђерчић, канд. фил., благајник Богдан Николић, студ. права; одборници: Жарко Милетић, канд. инг. фар.; Бранко Дракулић, студ. инг. фар.; Јован Савић, студ. инг. фар.; ревизори: Бранко Кијурина, канд. права; Стева Маљевић, канд. права; Петар Бубало, канд. фил.

Да се разумемо.

У 239. јутарњем броју „Заставе“ изишао је чланак „Карловачка гимназија и комесарство у њој“. Пошто је тај чланак дао повода за криво тумачење, као да се тиме дира у част гђе Савићке, овим изјављујемо, да се уредништво не идентификује с тим чланком, а пуну одговорност преузима писац. Од нас је далеко и свака помисао, да у листу чинимо таке испаде, него смо мислили, да се ту подвргава критици поступак, који не би био у складу са основним писмом Васиљковићеве закладе. Пошто смо се уверили, да тврдња пишчева није у складу с истином, ми смо у истом правцу донели поправку, те стога осуђујемо, што се писац послужио неистином у своме чланку.

Претплатницима „Здравља“ на знање.

Примамо из Београда ове редове: Пошто су уредници, исто тако и сарадници „Здравља“ сада у рату на војној дужности као војни лекари, извештавају се поштовани претплатници овога листа, да ће бројеви „Здравља“ за месец октобар, новембар и децембар изићи накнадно.

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице очекује се променљиво, ветровито и хладно време, на многим местима киша.

Брзојави „Застави“.

Стигли 20. новембра.

РАТ НА БАЛКАНУ.

Битка код Битоља.

Београд. Битољ пао у понедељак после подне. Борба се водила четири дана. У петак је почела борба заузимањем положаја, које су држали Турци, док су Срби имали незгодан положај у низини, која је била поплављена. Првога дана Срби успели потиснути Турке из најважнијих пет позиција, од којих неке високе 1200 метара. Ове позиције бранило 20 хиљада Турака. Остала турска војска била искупљена пред Битољем под повољним условима. Напредовање било ванредно отежано, јер Срби морали газити мочаре и борити се стојећи до појаса у води и блату. То је отежавало и кретање српског топништва. У недељу борба настављена и била жестока. Срби су напредовали заобилазећи целу турску војску, чију су линију успели пробити у средишту присиливши Турке да се повлаче у близину вароши и збију у гушће редове. Српска коњица после очајне борбе заузела мост на ЦрнојРеци, који је од велике важности, јер се река била разлила. Прешав мост коњица окренула југу, опсела Битољ са стране Коњара. За то време моравска дивизија другог позива ућуткала ватру турских топова, која је долазила од Кркајна. Шести пук заузео четири градска топа, а моравска дивизија једну брдску батерију. Непријатељ се после успешног заобилажења, које је извршила моравска дивизија, и после заузимања најважнијих тачака од стране осталих трупа бацио свом силом према западу и покушавао продрети ка Охриду. Али напад јуначки одбијен и непријатељ после великих губитака вратио се у варош. Српске трупе продужиле напредовање и пред вече најближе позиције, које су Срби држали, биле 4 километара од Битоља. Непријатељ је у недељу био потпуно опкољен српским непробојним трупама са три стране са четврте на западу неприступачним планинама. У понедељак је борба настављена веома жестоко и с великим губицима непријатеља, који је напослетку морао да се преда око 4 сата после подне. **Заробљено је 50 хиљада војске, целокупно топништво, сав ратни материјал у Битољу и сви команданти турске војске, међу којима се налазе Зеки паша, Џавид паша и Фети паша,** који је раније био турски посланик у Београду. *Грчке трупе, које се налазе још на путу за Битољ, нису учествовале у борби.*

Београд. Вест о паду Битоља и заробљењу целокупне турске војске изазвала у Београду ванредно одушевљење, јер је битољска битка била досада иако не најважнија, али свакако једна од најљућих и највећих битака и јер је то завршна битка на западном бојишту. Престолонаследнику послато мноштво поздравних депеша потписаних од стотина најугледнијих људи.

Заузеће Дибре.

Београд. Војска ђенерала Јанковића заузела Дибру.

Српска војска на Приморју.

Ријека. Љеш и Шинђин заузели су Србијанци и Црногорци заједнички. Становништво их је дочекало одушевљено. (Љеш је удаљен од мора 1 и по сат. У њему има и римокатолика. Ту је и седиште римокатоличког бискупа).

Ријека. Србијанци су стигли пред Драч. Црногорци су остали у Љешу, да помажу при опсади Скадра. За дан два биће Драч у српским рукама.

„Самоуправа“ и одношај према Аустроугарској.

Београд (преко кореспонденцбироа у Будимпешти). „Самоуправа“ пише: да би српска и аустроугарска влада требале да спрече међусобна дражења и неповерења. Осуђује оне српске листове, који нападају аустроугарског престолонаследника. Аустроугарска треба пак да изађе Србији на сусрет гледе изласка јој на море, јер је пристаниште на Јадранском Мору прека потреба за Србију. (На овај чланак додаје кореспонденцбиро: Опажено је, да се у том чланку не говори о Албанији).

Аудијенције код краља.

Будимпешта. Министар спољних послова гроф Бертхолд био код краља у аудијенцији. После њега био је у адијенцији шеф ђенералштаба Шемуа.

Талијански посланик у Будимпешти.

Будимпешта. Талијански посланик, војвода од Аварне, јуче се двапут састао са грофом Берхтолдом и саветовао се. Пре тога саветовао се и са талијанским главним конзулом у Будимпешти.

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Трговина.

Нови Сад, 6. новембра 1912. године.

Пшеница прве каквоће 22 К — п. до — К — п
Пшеница нова 21 К — п. до — К — п.
Пшеница средња 20 К — п. до — К — п.
Пшеница лакша — К — п. до — К — п.
Раполица нова — К — п. до — К — п.
Јечам стари 16 К — п. до — К — п.
Зоб нова 17 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 20 К — п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов 10 К — п. до — К —
Маст 188 К — п. до К — п.
Сланина 180 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 180 К — п. до — К — п.

Све од сто кила.

Свињи угојени тешки 124 до — п.
Свињи средњи . . 120 до — п.

Бр. 47/912.

СТЕЧАЈ.

Српска православна црквена општина пештанска расписује овим стечај:

1. **на две занатлијске стипендије** из закладе Наума Бозде у своти од 4200 круна;
2. **на једну трговачку стипендију** из закладе Јелене Бозде у своти од 2000 круна;
3. **на једну медецинарску стипендију** из закладе Јелене Бозде у своти од 1200 круна;
4. **на једну стипендију за удаваче девојке** из закладе Јелене Бозде у своти од 1200 круна.

Молитељи морају исказати, да су Срби православне вере, да су рођени у области круне св. Стевана, да су доброг владања, да су здрави и да су сиромашног стања.

Молитељ на занатлијску стипендију мора бити нежењен.

Трговачка стипендија ће се издати трговцу у Сентандреји.

Девојачка стипендија сентандрејској евентуално пештанској или будимској девојци.

Првенство имају рођаци Наума и Јелене Бозде.

Молбенице имају се упутити на председништво црквене општине пештанске Будимпешта IV. Veres Pálné u. 23. и предати до 22. новембра (5. децембра) 1912. г.

Пештапска српска православна црквена општина:

Др. Младен Мађаревић
председник.

Др. Душан Рајић
перовођа.

1855 1–1

ПРВА СРПСКА РАДЊА

мушке, женске и дечје конфекције

Стевана Ј. Капамџије

у Новом Саду, главна улица бр. 25.

препоручује своје ☛ у свако доба

велико стоваришће најмодерније робе,

а нарочито конфекције најновијега кроја за госпође; соколска одела свечана и за вежбу. Цене су познато умерене, а послуга солидна и тачна. Осим тога уживају ђаци још и нарочити попуст.

Родитеље са стране, који своју децу овде у школу дају, молим да изволе приликом потребе један покушај учинити, па ће се уверити, да ће код мене добро и јефтино послужени бити.

1344 18–26

Електрична штампарија дра Св. Милетића у Новом Саду.